

บทที่ 6

สรุปผล การอภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การศึกษาวิจัยเรื่องขบวนการเคลื่อนไหวทางสิ่งแวดล้อมเมือง กรณีศึกษาคณะกรรมการประสานงานอนุรักษ์แม่ปิงและสิ่งแวดล้อม มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาถึงพัฒนาการของคณะกรรมการประสานงานอนุรักษ์แม่ปิงและสิ่งแวดล้อม และเพื่อวิเคราะห์ถึงเงื่อนไขที่นำไปสู่การรวมตัวกัน ระบบคิด ระบบคุณค่า การให้ความหมายทางสิ่งแวดล้อม กลไก และวิธีการทำงานของคณะกรรมการประสานงานอนุรักษ์แม่ปิงและสิ่งแวดล้อม รวมทั้งการศึกษาถึงผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นของขบวนการเคลื่อนไหวทางสิ่งแวดล้อมในนามคณะกรรมการประสานงานอนุรักษ์แม่ปิงและสิ่งแวดล้อม อันจะเป็นประโยชน์สำหรับงานศึกษาที่เกี่ยวข้องกับขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมแนวใหม่ ทำให้ได้แนวทางในการส่งเสริมและพัฒนาบทบาทของขบวนการเคลื่อนไหวทางสิ่งแวดล้อมเมืองกลุ่มอื่นด้วยในขณะเดียวกัน

ระเบียบวิธีวิจัยในครั้งนี้ ผู้ศึกษาวิจัยได้ใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ ซึ่งได้อาศัยการศึกษาจากเอกสาร แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความเคลื่อนไหวทางสังคมและการเข้าร่วมขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมรูปแบบใหม่ ความเคลื่อนไหวทางสิ่งแวดล้อม ประชาสังคม การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และการพัฒนาอย่างยั่งยืน โดยใช้วิธีการด้านการศึกษา ประกอบด้วยการสังเกตทั้งแบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วม การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก และการสนทนากลุ่ม ผลการศึกษาวิจัยสรุปได้ดังนี้

6.1 สรุปผลการวิจัย

การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและสิ่งแวดล้อมในกระบวนการโลกาภิวัตน์ในสังคมโลก ที่ทำให้เกิดการขยายตัวทางเศรษฐกิจโลก การบริโภคนิยม และระบบเทคโนโลยีได้ส่งผลกระทบต่อร้ายแรงต่อสภาพแวดล้อมหลายด้าน ทำให้เกิดความเสื่อมโทรมทางด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของผู้คน จึงได้ทำให้เกิดกระแสความตื่นตัวของประชาชนที่ได้รับรู้และตระหนักถึงความจำเป็นในการออกมาปกป้อง เพื่อความอยู่รอดของสิ่งแวดล้อม ทั้งในระดับโลกและท้องถิ่น จึงได้เกิดการรวมกลุ่มเป็นขบวนการทางสังคม ที่มีจุด

มุ่งหมายในการเปลี่ยนแปลงความสัมพันธ์ทางอำนาจที่สำคัญของสังคม และความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างกลุ่มต่างๆ ทั้งที่เกิดขึ้นมาใหม่และกลุ่มที่มีอยู่แล้ว

ขบวนการเคลื่อนไหวทางสิ่งแวดล้อมจึงถือว่าเป็นขบวนการทางสังคมรูปแบบใหม่ที่มีข้อแตกต่างอย่างชัดเจนกับขบวนการทางสังคมแบบเก่า ที่ไม่ได้มีจุดหมายในการล้มล้างอำนาจรัฐดังเช่นในอดีต แต่เกิดจากการรวมตัวของผู้คนที่หลากหลายชนชั้น และมีกลุ่มคนชั้นกลางที่มีการศึกษาเป็นกำลังสำคัญ ขบวนการทางสังคมรูปแบบใหม่นี้ จึงเป็นขบวนการปลุกให้มีความตื่นตัวเพื่อสร้างอัตลักษณ์ที่ปลอดจากการครอบงำของรัฐและตลาด โดยมุ่งไปที่ปัญหาของสิ่งแวดล้อมอันเป็นประเด็นที่ได้รับการยอมรับในระดับสากล และได้รับการสนับสนุนจากชนชั้นกลางที่มีการศึกษาที่พยายามสร้างความหมายของตนเองอย่างหลากหลาย เพื่อแสวงหาพื้นที่ทางสังคม ในการแสดงอัตลักษณ์หรือความมีตัวตนของตนเองขึ้น

ขบวนการเคลื่อนไหวทางสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นในโลกนี้ และที่เกิดขึ้นในประเทศไทยก็ได้เกิดขึ้นท่ามกลางเงื่อนไขดังกล่าว ซึ่งเกี่ยวเนื่องกับการเปลี่ยนแปลงของสภาพเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองตามการดำเนินงานตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2504 เป็นต้นมา เป็นช่วงเวลาที่ได้เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม และผลกระทบทางสังคมอย่างมากมา เนื่องมาจากนโยบายด้านการพัฒนาประเทศของภาครัฐ เป็นไปโดยประชาชนขาดการมีส่วนร่วม ปัญหาเชิงโครงสร้างด้านทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมได้ส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตและความสัมพันธ์ในชุมชน จนเกิดความสังสมความไม่พอใจของประชาชนต่อการจัดการของภาครัฐอย่างต่อเนื่อง อันเป็นพื้นฐานสำคัญที่ทำให้เกิดการรวมตัวเพื่อการเคลื่อนไหวทางสิ่งแวดล้อมขึ้น อันเป็นปรากฏการณ์ที่เป็นพลวัต มีความเคลื่อนไหวที่ต่อเนื่อง นับตั้งแต่ความเคลื่อนไหวในยุคแรกๆ ของประเทศไทย ที่มีความเชื่อมโยงกันทั้งในระดับโลก ลงมาจนถึงในระดับของท้องถิ่น

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยมุ่งศึกษาขบวนการเคลื่อนไหวทางสิ่งแวดล้อมเมือง กรณีศึกษาคณะกรรมการประสานงานอนุรักษ์แม่ปิงและสิ่งแวดล้อม ที่ได้ทำการเคลื่อนไหวอย่างต่อเนื่องในเมืองเชียงใหม่ ซึ่งถือเป็นเมืองใหญ่ เอกนครระดับภาค ที่ได้รับการพัฒนาให้มีความเจริญเติบโต และเกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วรอบด้าน ส่งผลกระทบที่ทำให้เกิดปัญหาทางสิ่งแวดล้อมขึ้นมาอย่างมาก โดยเฉพาะที่เกิดขึ้นกับแม่น้ำปิงที่ไหลผ่านตัวเมืองเชียงใหม่ ซึ่งมีความหมายในการเป็นสมบัติสาธารณะหรือทรัพย์สินส่วนรวม เป็นสมบัติหน้าหมู่บ้านของชุมชนท้องถิ่น การรวมตัวกันทำงานด้านสิ่งแวดล้อมจึงเป็นพลังทวนกระแส ระหว่างอำนาจรัฐกับระบบตลาด ที่มีลักษณะของความเป็นชุมชนแห่งอุดมการณ์อำนาจ และความสัมพันธ์ทางสังคมที่มีทั้งความกลมกลืน ความขัดแย้ง ความเคลื่อนไหว เปลี่ยนแปลงและผลิตซ้ำใหม่ได้ ภายใต้ความสัมพันธ์กับรัฐและตลาด

จะมีความสัมพันธ์ในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ที่เป็นทรัพย์สินของส่วนรวม การเคลื่อนไหวของขบวนการจึงเป็นการเรียกร้องเพื่อเข้าไปมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรของส่วนรวม และเพื่อปกป้องไม่ให้เกิดการนำไปใช้เพื่อประโยชน์ส่วนตัวของคนบางกลุ่ม อันเป็นการเรียกร้องถึงสิทธิชุมชน อันเป็นสิทธิพื้นฐานที่ต้องการให้ทุกคนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจใช้ทรัพยากรร่วมกันอย่างยั่งยืน

นอกจากนี้ ปัญหาที่เกิดขึ้นกับแม่น้ำปิงอย่างต่อเนื่อง นับตั้งแต่ปัญหาด้านคุณภาพน้ำ ปัญหาด้านปริมาณน้ำ ปัญหาความขัดแย้งในกรรมสิทธิ์ที่ดินริมน้ำ ปัญหาทางด้านภูมิทัศน์ ปัญหาที่เกี่ยวกับระบบการบริหารจัดการของภาครัฐ ล้วนเป็นเงื่อนไขสำคัญที่ทำให้เกิดการตระหนักถึงผลกระทบจากสภาพปัญหาดังกล่าว จึงทำให้เกิดการรวมตัวกันขึ้นเป็นองค์กรที่ทำงานด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมขึ้น

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยพบว่า พัฒนาการของคณะกรรมการประสานงานอนุรักษ์แม่ปิงและสิ่งแวดล้อม สามารถจำแนกออกเป็นช่วงเวลาสำคัญของเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นจริงได้ ดังนี้

ช่วงที่หนึ่ง ก่อนปี พ.ศ. 2535 เมื่อประเด็นปัญหาของแม่น้ำปิงได้ถูกหยิบยกและรายงานเป็นข่าวสารที่ได้รับรู้สภาพปัญหาที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง และสถานการณ์ของปัญหาแม่น้ำปิงเริ่มเข้าสู่สภาวะวิกฤต เนื่องจากมีรายงานพบเห็นการกระทำที่บุกรุกถมที่อย่างโจ่งแจ้ง และสภาพของแม่น้ำปิงที่เข้าสู่ฤดูแล้งมีสภาวะเน่าเสีย มีกลิ่นเหม็นอย่างรุนแรง ได้ทำให้เกิดการตื่นตัว และรวมตัวของประชาชนกลุ่มหนึ่ง เพื่อจัดทำโครงการรักแม่ปิงขึ้น โดยใช้ชื่อกลุ่มว่าชมรมรักแม่ปิงขึ้น โดยการรวมตัวดังกล่าวมุ่งเน้นรณรงค์เพื่อแก้ปัญหามลภาวะเป็นพิษ และการทิ้งขยะลงสู่แม่น้ำปิงเป็นหลัก

ช่วงที่สอง ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2535 ถึง เมษายน 2536 ในช่วงที่สถานการณ์ของปัญหาแม่น้ำปิงได้เข้าสู่สภาวะที่สูงงอม มีการรวมตัวกันของกลุ่มประชาชนกลุ่มต่างๆ เข้าเรียกร้องต่อทางการให้เข้ามาแก้ไขปัญหายอย่างต่อเนือง และได้มีการจัดการประชุมขององค์กรเอกชน และประชาชนในจังหวัดเชียงใหม่ เกี่ยวกับแนวทางการแก้ไขปัญหามแม่น้ำปิง ได้นำไปสู่การจัดตั้งองค์กรขึ้นมาใหม่ในชื่อว่า "ชมรมรักแม่ปิงและสิ่งแวดล้อม" ต่อมาเมื่อมีแนวร่วมเพิ่มมากขึ้น จึงได้มีการจัดรูปองค์กรใหม่เป็นคณะกรรมการประสานงานอนุรักษ์แม่ปิงและสิ่งแวดล้อม (ค.อ.ป.ส.) โดยมีจุดมุ่งหมายในการทำให้แม่น้ำปิงกลับคืนสู่สภาพเดิมให้มากที่สุด ด้วยการดำเนินการกระตุ้นภาครัฐให้ดำเนินการทางกฎหมายต่อผู้บุกรุก และทำการตามอำนาจหน้าที่อย่างจริงจัง ตลอดจนการรณรงค์ให้ประชาชนมีส่วนร่วมดำเนินการในการอนุรักษ์แม่ปิงและสิ่งแวดล้อม

ช่วงที่สาม ตั้งแต่เดือนเมษายน พ.ศ. 2536 ถึง พ.ศ. 2538 เป็นช่วงเวลาของการปฏิบัติการที่มีการทำกิจกรรมต่างๆ และแสวงหาความร่วมมือจากกลุ่มพันธมิตรที่หลากหลาย มีบทบาทนำในการเรียกร้องรวมพลังเพื่อกดดันไปยังหน่วยงานของภาครัฐ ให้ดำเนินการแก้ไขปัญหอย่างต่อเนื่อง ภายใต้การนำของทันตแพทย์อุทัยวรรณ กาญจนกมล จนมีหลายครั้งที่บทบาทการเคลื่อนไหวไปขัดแย้งกับวิธีการแก้ไขปัญหของภาครัฐ โดยเฉพาะองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น อย่างเทศบาลนครเชียงใหม่ในขณะนั้น ทำให้องค์กรถูกฉายภาพให้กลายเป็นขบวนการก่อการร้ายเชิงนิเวศไปเลยทีเดียว อย่างไรก็ตาม ข้อเรียกร้องส่วนใหญ่ที่ทำการเคลื่อนไหวกดดันอย่างต่อเนื่องก็ได้รับการสนองตอบโดยผู้มีอำนาจจากส่วนกลางต้องลงมาแก้ไขปัญหาด้วยตนเอง ซึ่งนอกจากการรวมพลังเข้ากดดันเพื่อแก้ไขปัญหแล้ว ขบวนการยังได้ดำเนินกิจกรรมในการอนุรักษ์แม่น้ำปิงที่เกี่ยวข้องกับการรณรงค์ส่งเสริมให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการอนุรักษ์แม่น้ำปิงผ่านกิจกรรมสำคัญ เช่น การจัดเสวนา การจัดเวทีชาวบ้าน การจัดโครงการล่องแม่น้ำปิง การจัดค่ายเยาวชน เพื่อการอนุรักษ์แม่น้ำปิงและสิ่งแวดล้อม การจัดสัมมนาทางวิชาการ และจัดทำนิทรรศการออกเผยแพร่ การประชาสัมพันธ์เชิงรุกในหลายรูปแบบ ซึ่งก็ได้สร้างความตื่นตัวและการรับรู้ในหมู่สาธารณชนมากขึ้น จนได้รับการยอมรับจากองค์กรภาครัฐให้เป็นที่ปรึกษาด้านสิ่งแวดล้อมในที่สุด

ช่วงที่สี่ พ.ศ. 2538 ถึงปัจจุบัน พ.ศ. 2544 เป็นช่วงเวลาสำคัญที่ได้เกิดการเปลี่ยนแปลงในกิจกรรมที่ได้มีการเพิ่มพื้นที่ทางสังคมด้วยการสร้างเครือข่ายอนุรักษ์แม่น้ำปิงเพิ่มมากขึ้น โดยเฉพาะการขยายแนวร่วมไปยังชุมชนอื่นๆ ที่อยู่ต่างอำเภอ ทั้งพื้นที่ต้นน้ำและปลายน้ำ โดยมีมุ่งทำงานในบริบทของกลุ่มน้ำเป็นสำคัญ ทำให้เกิดการขยายตัวของเครือข่ายการทำงานอย่างต่อเนื่อง โดยมีผู้นำขององค์กรคนใหม่คือ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วสันต์ จอมภักดี บทบาทที่เด่นชัดของขบวนการในห้วงเวลานี้คือ การร่วมมือทำงานร่วมกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในหลายๆ พื้นที่ เช่น เทศบาลนครเชียงใหม่ องค์กรบริหารส่วนตำบล โดยมีกิจกรรมที่น่าสนใจ ได้แก่ การจัดพิธีสืบชะตาไหว้สาแม่น้ำปิง โดยอาศัยระบบภูมิปัญญาท้องถิ่นมาเป็นเครื่องมือสร้างจิตสำนึกให้ระลึกถึงบุญคุณของแม่น้ำ และการส่งเสริมกิจกรรมด้านวัฒนธรรมท้องถิ่นให้คนผูกพันกับสายน้ำ เช่น ประเพณียี่เป็ง ประเพณีแข่งเรือ ประเพณีรดน้ำดำหัว เป็นต้น หรือการผลักดันให้พื้นที่ริมน้ำให้เป็นพื้นที่สาธารณะของประชาชน มีการประกาศเขตพื้นที่ริมน้ำบางแห่งเป็นเขตอภัยทานในการอนุรักษ์พันธุ์สัตว์น้ำ เป็นต้น

ระบบคิด ระบบคุณค่าขององค์กร ก่อน พ.ศ. 2535 ถึง พ.ศ. 2536 จะมีระบบคุณค่าในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมด้านการอนุรักษ์และการสงวนรักษาเป็นหลัก และ

ความตระหนักถึงคุณค่าของแม่น้ำปิง ทั้งในด้านอรรถประโยชน์ และคุณค่าที่ไม่ใช่อรรถประโยชน์ ที่ทำให้มีการก่อตัวขึ้นมา เป็นชมรมรักแม่น้ำปิง ในช่วงเวลาแรกของการก่อตั้งขบวนการ

ต่อมาในห้วงเวลาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2536-2538 ระบบคุณค่าของขบวนการขยายตัวเป็นอุดมการณ์รักท้องถิ่น ที่ผนึกรวมกันเป็นคณะกรรมการประสานงานอนุรักษ์แม่ปิงและสิ่งแวดล้อม ขบวนการจึงให้ความสำคัญกับ "ท้องถิ่น" หรือถิ่นที่อยู่อาศัย เนื่องจากว่ากิจกรรมที่กระทำอยู่เป็นไปเพื่อการปกป้องสมบัติสาธารณะหรือ"ของหน้าหมู่บ้าน" ของทุกคน และการปลูกฝังจิตสำนึกสาธารณะก็เป็นไปเพื่อให้เกิดจิตสำนึก มีความรักในถิ่นฐาน และเกิดกำลังใจทางสังคม ซึ่งจะทำให้สังคมเกิดพลังในที่สุด

ในห้วงเวลาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2538-ปี พ.ศ.2544 ในเวลาปัจจุบัน ซึ่งเป็นช่วงเวลาที่ได้มีการเพิ่มพื้นที่ทางสังคมด้วยการสร้างเครือข่ายอนุรักษ์แม่ปิงเพิ่มมากขึ้น การขยายแนวร่วมออกไปอย่างกว้างขวาง ได้ก่อให้เกิดอุดมการณ์ประชาสังคม ที่ถักทอรวมกันเป็นเครือข่าย ทำให้เป็นพลังสำคัญในการร่วมมือกับภาครัฐและภาคเอกชน เป็นลักษณะการทำงานแบบพหุภาคี คือดึงทุกฝ่ายให้เข้ามามีส่วนร่วมในการอนุรักษ์และฟื้นฟูลุ่มน้ำปิง ภายใต้อุดมการณ์เชิงนิเวศวิทยาแนวพุทธ ที่นำหลักการทางพระพุทธศาสนามาเชื่อมโยงต่อการจัดการทางสิ่งแวดล้อม ในการรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ภายใต้ความรัก ความสมานฉันท์ ความเอื้ออาทรต่อกัน ภายใต้ระบบการจัดการที่มีการเชื่อมโยงเป็นเครือข่ายทางสังคม (Civic Network)

การก่อรูปขององค์กรในห้วงเวลา นับตั้งแต่ก่อตั้งขบวนการในช่วงแรก ถือว่าเป็นกลุ่มอาสาสมัครในการจัดกิจกรรมอนุรักษ์แม่ปิง ต่อมาจึงได้ก่อตั้งเป็นองค์กรประสานงานที่มีโครงสร้างคณะทำงานฝ่ายต่างๆ และมีบุคลากรอาสาสมัครเข้ามาดำเนินงาน ต่อมาจึงได้มีการขยายพื้นที่ทางสังคมออกไปอย่างกว้างขวาง เกิดเครือข่ายการทำงานที่เป็นภาคีร่วมกัน ทั้งเครือข่ายพระสงฆ์ เครือข่ายเยาวชน เครือข่ายอาสาสมัครพิทักษ์แม่ปิงเพิ่มขึ้น

ผลที่เกิดขึ้นจากขบวนการเคลื่อนไหวด้านสิ่งแวดล้อมเมืองของคณะกรรมการประสานงานอนุรักษ์แม่ปิงและสิ่งแวดล้อม

1. ผลการเปลี่ยนแปลงที่ปรากฏทางกายภาพ

1.1 ผลการเปลี่ยนแปลงทางคุณภาพของแม่น้ำปิง จากความเคลื่อนไหวที่ต่อเนื่องของขบวนการได้มีส่วนผลักดันให้มีการจัดตั้งคณะกรรมการฯ ขึ้นมา เพื่อแก้ไขปัญหาจำนวนหลายชุดด้วยกัน มีการจับกุมดำเนินคดีกับผู้ที่บุกรุกแม่ปิง การลงไปตรวจสอบและแก้ปัญหาการทิ้งน้ำเสียลงสู่แม่ปิง ของคณะกรรมการฯ และจากกระแสความตื่นตัวของสังคมที่ได้รับรู้และตระหนักต่อสภาพปัญหาที่เกิดขึ้น ทำให้เกิดจิตสำนึกร่วมกันในการแก้ปัญหา และความร่วมมือกัน

ในการจัดกิจกรรมเพื่อปกป้องแม่น้ำปิงของเครือข่ายด้านสิ่งแวดล้อมของขบวนการ ได้มีผลทำให้สภาพคุณภาพแม่น้ำปิงและสาขาอยู่ในเกณฑ์ที่ดีขึ้น เมื่อเปรียบเทียบกับช่วงแรกของการเกิดวิกฤตปัญหา

1.2 ผลการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นต่อสภาพภูมิทัศน์ทั้งสองฝั่งแม่น้ำปิง ที่ขบวนการได้ทำการผลักดันให้มีการปรับปรุงสภาพภูมิทัศน์ของพื้นที่ริมน้ำ ให้เป็นพื้นที่สาธารณะของประชาชน ได้รับการสนองตอบจากภาครัฐ โดยเฉพาะจากเทศบาลนครเชียงใหม่ ในการจัดทำโครงการปรับปรุงภูมิทัศน์ริมฝั่งแม่น้ำปิงในเขตเทศบาลนครเชียงใหม่ โดยใช้เงินกู้ OECF ทำให้สภาพฝั่งริมแม่น้ำปิงมีสภาพที่ร่มรื่นขึ้น กลายเป็นสถานที่พักผ่อนริมน้ำ ออกกำลังกาย หรือสามารถเป็น สถานที่จัดกิจกรรมเชิงสันตนาการของประชาชนได้เป็นอย่างดี

2. ผลการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นทางด้านสังคม ได้ก่อให้เกิดกลุ่มทางสังคมหลากหลายกลุ่ม ดังนี้

2.1 เครือข่ายพระสงฆ์ ต่อการอนุรักษ์แม่น้ำปิง นำโดยพระราชพุทธิญาณ ประธานสมัชชาสงฆ์ จังหวัดเชียงใหม่ เจ้าคณะจังหวัดเชียงใหม่ ที่ได้เข้าร่วมในโครงการเผยแพร่ศาสนา และจริยธรรมด้านการอนุรักษ์แม่น้ำปิง การส่งเสริมให้วัดที่ตั้งอยู่ติดกับแม่น้ำปิงได้มีส่วนในการสนับสนุนชุมชนด้านจริยธรรมและจิตวิญญาณของความเป็นชุมชน ด้วยการประกาศเป็นเขตอภัยทาน เขตอนุรักษ์พันธุ์สัตว์น้ำ เป็นต้น ดังที่ปรากฏในการดำเนินงานของวัดฟ้าฮ่าม วัดท่าหลุก เป็นต้น

2.2 เครือข่ายเยาวชน เกิดขึ้นจากการจัดกิจกรรมผ่านโครงการต่างๆ และการจัดค่ายเยาวชนของขบวนการ เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ และความเข้าใจในเรื่องของการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน การอนุรักษ์ป่าต้นน้ำ การสนับสนุนให้เยาวชนรวมตัวกันเป็นชมรมอนุรักษ์ในสถาบันการศึกษา และผนึกกำลังพร้อมกันเป็นเครือข่ายที่มีมากกว่า 20 กลุ่มในปัจจุบัน ตามสถาบันการศึกษาต่างๆ

2.3 เครือข่ายการเฝ้ามองแม่ปิง 2001 (2544) เป็นโครงการร่วมมือกับโครงการนักสืบสายน้ำ มูลนิธิโลกสีเขียว ในการช่วยกันศึกษาและดูแลแม่น้ำปิง โดยใช้ปัจจัยทางชีววิทยาให้นักเรียนและประชาชนทั่วไปได้ฝึกหัดตรวจสอบคุณภาพน้ำได้ด้วยตัวเอง ซึ่งในปี พ.ศ. 2544 โรงเรียนต่างๆ ในลุ่มน้ำแม่ปิงทั้งจังหวัดเชียงใหม่และลำพูน กว่า 46 แห่ง ได้เข้าร่วมโครงการดังกล่าว และทำการสำรวจลำน้ำใกล้เคียงกับพื้นที่โรงเรียนของตนตั้งอยู่ จนรู้ถึงคุณภาพของแม่น้ำ และนำข้อมูลมาเชื่อมต่อกันเป็นเครือข่าย โดยร่วมมือกันทำงานกับชุมชนอย่างใกล้ชิด

2.4 เครือข่ายอาสาสมัครพิทักษ์แม่น้ำปิง ที่ได้ก่อตั้งโดยร่วมกับองค์การบริหารส่วนตำบลต่างๆ จัดการอบรมไปแล้วทั้งหมด 10 รุ่น ทั้งหมดปฏิบัติงานอยู่ในพื้นที่ชุมชนของตนเอง และเป็นเครือข่ายในการทำงานร่วมกัน ในการตรวจสอบการบุกรุก หรือการสร้างปัญหาให้เกิดกับแม่น้ำปิง

3. เครือข่ายพันธมิตรด้านสิ่งแวดล้อมในท้องถิ่น ในขณะที่เมืองเชียงใหม่ได้รวมศูนย์ปัญหาทางด้านสิ่งแวดล้อมเมืองหลายอย่าง ปรากฏการณ์ความเคลื่อนไหวในท้องถิ่นก็ได้เกิดองค์กรภาคเอกชนอีกหลายกลุ่ม ที่ได้ทำการเคลื่อนไหวผลักดันและเรียกร้องในประเด็นต่างๆ อย่างต่อเนื่อง และมีความหลากหลายทั้งรูปแบบ และเนื้อหาในการเคลื่อนไหวรณรงค์ ความสัมพันธ์ระหว่างขบวนการกับกลุ่มอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมอื่นๆ ในเมืองเชียงใหม่ ก็ไม่ได้เป็นไปอย่างโดดเดี่ยว แต่จะมีการร่วมมือกัน โดยการจัดการประชุม พบปะ เพื่อกำหนดท่าทีในการเคลื่อนไหวร่วมกัน และจัดการประชุมเพื่อหาประเด็นหรือแนวทางที่เห็นร่วมกันอยู่เสมอ ส่วนใหญ่จะเป็นเรื่องของการจัดการสิ่งแวดล้อมเมือง เช่น เรื่องการจัดการกับปัญหาขยะ ปัญหาการขาดแคลนพื้นที่สีเขียว การอนุรักษ์ต้นไม้ใหญ่ ปัญหาการจราจร เป็นต้น ดังนั้นในห้วงเวลาเดียวกัน เมื่อขบวนการจัดกิจกรรมขึ้นมา ก็มักจะได้รับความร่วมมือจากองค์กรอื่นเข้ามามีส่วนร่วม และเมื่อองค์กรอื่นทำการขับเคลื่อนประเด็นอะไร ขบวนการก็มักจะเข้าไปร่วมเคลื่อนไหวด้วย หากว่าประเด็นจุดยืนสอดคล้องกัน โดยกลุ่มพันธมิตรสำคัญประกอบด้วยองค์กรต่างๆ ในเชียงใหม่ อาทิ ชมรมเพื่อเชียงใหม่ ชมรมจักรยานวันอาทิตย์ สภาเวียงพิงค์ มูลนิธิวาย.เอ็ม.ซี.เอ เพื่อการพัฒนาภาคเหนือ และมูลนิธิสถาบันพัฒนาเมือง เป็นต้น

ความร่วมมือครั้งสำคัญของเครือข่ายพันธมิตรด้านสิ่งแวดล้อมในเมืองเชียงใหม่ยังปรากฏผลในรูปของเครือข่ายความร่วมมือด้านสิ่งแวดล้อมเมืองเชียงใหม่ ซึ่งได้มีการผนึกกำลังของหน่วยงานทั้งภาครัฐ องค์กรประชาชน และภาคธุรกิจ มาร่วมกันทำงานด้านสิ่งแวดล้อมเป็นเครือข่าย เพื่อการขับเคลื่อนรณรงค์ และแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมในประเด็นที่มีความเร่งด่วนและสำคัญก่อน ตลอดจนเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารด้านสิ่งแวดล้อมผ่านเครือข่ายสมาชิก และเป็นการกระตุ้นให้ประชาชนได้เกิดความตระหนัก และเข้ามามีส่วนร่วมและมีบทบาทมากขึ้นในการแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อม อันจะเป็นหนทางสำคัญที่นำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนสืบต่อไป

ตารางที่ 8 เปรียบเทียบ ระบบคุณค่า โครงสร้างองค์กร และกระบวนการเรียนรู้ของขบวนการ

	ก่อน พ.ศ. 2535-2536	พ.ศ. 2536-2538	พ.ศ. 2538-2544
ระบบคุณค่า (Value or viline)	<ul style="list-style-type: none"> - ระบบคุณค่าในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมด้านการอนุรักษ์สงวนรักษา - คุณค่าทั้งด้านอรรถประโยชน์ เช่น การพึ่งพิงแม่น้ำนั้นนันทนาการ, การอนุรักษ์พันธุ์สัตว์น้ำ และคุณค่าที่ไม่ใช่อรรถประโยชน์ เช่น สุนทรียภาพ จริยธรรม มรดกทางวัฒนธรรม 	<ul style="list-style-type: none"> - อุดมการณ์รักท้องถิ่นที่ผนึกรวมเป็นเครือข่ายอนุรักษ์แม่ปิงและสิ่งแวดล้อม - จิตสำนึกสาธารณะเพื่อการปกป้องสมบัติส่วนรวมหรือของหน้าหมู่บ้านที่เป็นทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม 	<ul style="list-style-type: none"> - อุดมการณ์ประชาสังคมที่ถักทอร่วมกันเป็นเครือข่าย - อุดมการณ์นิเวศวิทยาแนวพุทธ - การพัฒนาอย่างยั่งยืน โดยความร่วมมือของภาคีทุกภาคส่วนในสังคม
โครงสร้าง องค์กร (Civic structure space)	เป็นกลุ่มอาสาสมัครในการจัดกิจกรรมอนุรักษ์แม่น้ำปิง เช่น การรณรงค์ผ่านสื่อต่างๆ อย่างต่อเนื่อง	ก่อตั้งองค์กรประสานงาน กำเนิดเครือข่ายด้านต่างๆ เพิ่มบุคลากรอาสาสมัครและแนวร่วมที่หลากหลายอาชีพเพิ่มขึ้น	ขยายพื้นที่ทางสังคมออกไปอย่างกว้างขวาง ทั้งเครือข่ายพระสงฆ์ เครือข่ายเยาวชน เครือข่ายชุมชน เครือข่ายอาสาสมัครพิทักษ์แม่น้ำปิง ฯลฯ
กระบวนการ เรียนรู้	ผ่านกิจกรรมขององค์กร เช่น การลงเรือเพื่อคุณภาพปัญหาการรณรงค์เก็บขยะริมน้ำ ทำให้เกิดความตระหนักและซึมซับปัญหาาร่วมกัน	<ul style="list-style-type: none"> - การเรียนรู้ต่อการจัดการความขัดแย้งโดยสันติวิธี - การอนุรักษ์สายน้ำโดยกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน - จิตสำนึกสาธารณะต่อการรักถิ่นฐานบ้านเกิด 	ผ่านกิจกรรมการสืบชะตาไหว้สาแม่น้ำ อาศัยทุนทางวัฒนธรรมท้องถิ่น การประกาศเขตอภัยทาน และกระบวนการสื่อสารด้วยบทกวีพื้นบ้านในท้องถิ่น และปฏิบัติการสื่อสารแบบสมัยใหม่

6.2 อภิปรายผลการวิจัย

จากการศึกษาวิจัยขบวนการเคลื่อนไหวทางสิ่งแวดล้อมเมืองกรณีศึกษาคณะกรรมการประสานงานอนุรักษ์แม่ปิงและสิ่งแวดล้อมที่พบว่า ลักษณะของความเคลื่อนไหวทางสิ่งแวดล้อมที่ปรากฏที่มีฐานะหนึ่งที่เป็นขบวนการทางสังคม ซึ่งถือว่าเป็นการกระทำรวมหมู่อย่างหนึ่ง ที่ผู้คนจำนวนหนึ่งมาร่วมมือกัน โดยมีจุดมุ่งหมายที่จะเปลี่ยนความสัมพันธ์ทางอำนาจที่สำคัญของสังคม หรือมีผลเปลี่ยนแปลงสังคมในทางสร้างสรรค์ สอดคล้องกับงานศึกษาของ Esartlar and Anarey (1992) ที่ว่า ถ้าหากขบวนการมีความเข้มแข็งมากขึ้น ก็อาจขยายออกไปหรือมีความยั่งยืนขึ้น หรืออาจเปลี่ยนแปลงค่านิยม หรือสถาบันและความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างกลุ่มสังคมต่างๆ หรือระหว่างรัฐกับประชาชนได้

การรวมกลุ่มที่เกิดขึ้นที่ถือเป็นขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมนี้ มีข้อแตกต่างอย่างชัดเจนกับขบวนการทางสังคมแบบเก่า เนื่องจากการรวมตัวของผู้คนหลากหลายชนชั้น และมีกลุ่มคนชั้นกลางที่มีการศึกษาเป็นหัวเรียวหัวแรงสำคัญ มิได้มีจุดมุ่งหมายในปัญหาความขัดแย้งด้านชนชั้นแบบอดีต การรวมกลุ่มของคณะกรรมการประสานงานอนุรักษ์แม่ปิงและสิ่งแวดล้อมก็มีลักษณะเช่นเดียวกัน จึงถือได้ว่าเป็นขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมรูปแบบใหม่ ซึ่งสอดคล้องกับงานศึกษาของไชยรัตน์ เจริญไอฟาร (2540) ที่การรวมกลุ่มมีเป้าหมายเด่นชัดอยู่ที่การชูง้างการนำในการสร้างความหมายให้กับสิ่งที่เรียกร้องต่อสู้หรือเคลื่อนไหว อันเป็นการหาที่ยืนอย่างมีศักดิ์ศรีให้แก่กลุ่มของตนเองในสังคม ประกอบกับการที่กลไกของรัฐ การตลาด และสื่อสารมวลชนในกระแสโลกาภิวัตน์ ได้มีบทบาทในการครอบงำและลดทอนเสถียรภาพของบุคคลลงไป การรวมตัวกันเพื่อเคลื่อนไหวด้านสิ่งแวดล้อมจึงเป็นขบวนการทางสังคมรูปแบบใหม่ ที่ปลุกให้เกิดความตื่นตัว เพื่อสร้างอัตลักษณ์ที่ปลอดจากการครอบงำของรัฐ และตลาด โดยมุ่งไปที่ปัญหาทางสิ่งแวดล้อมเป็นเรื่องสำคัญ ดังเช่นที่ขบวนการเคลื่อนไหวทางสิ่งแวดล้อมเมืองได้ถือกำเนิดขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Allen and Unwein (1990) ที่ว่า การชูประเด็นของการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมของขบวนการเป็นประเด็นที่ยอมรับกันได้ในระดับสากล และได้รับการสนับสนุนจากคนชั้นกลางที่กำลังพยายามสร้างความหมายของตนเองอย่างหลากหลาย เพื่อแสวงหาพื้นที่ทางสังคมในการแสดงออกถึงอัตลักษณ์และความมีตัวตนของตนเองออกมา

การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและสิ่งแวดล้อมในกระบวนการโลกาภิวัตน์ในสังคมโลก ที่ทำให้เกิดการขยายตัวทางเศรษฐกิจโลก การบริโภคนิยม และระบบเทคโนโลยี ได้สร้างผลกระทบต่อสภาพแวดล้อมทั้งในระดับโลกและท้องถิ่น และส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของผู้คนในสังคม ก่อให้เกิดจิตสำนึกและความตระหนักในการลุกออกมาปกป้องความอยู่รอดของ

ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ด้วยการรวมกลุ่มเป็นขบวนการเคลื่อนไหวทางสิ่งแวดล้อมขึ้น ซึ่งการเกิดขึ้นทั้งในส่วนขบวนการเคลื่อนไหวทางสิ่งแวดล้อมในโลก และที่เกิดขึ้นในประเทศไทย ล้วนมีความเชื่อมโยงกันทั้งในระดับโลกลงมาถึงระดับท้องถิ่น โดยเฉพาะในกลุ่มคนชั้นกลางที่มีการศึกษา มาจากต่างประเทศ จะเป็นกลุ่มแรกที่มีแนวความคิดนำด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมที่เคยพบและร่วมกิจกรรมด้านสิ่งแวดล้อมมาก่อนในต่างประเทศ หรือได้รับอิทธิพลจากองค์กรที่เคลื่อนไหวด้านสิ่งแวดล้อมในต่างประเทศมาก่อนหน้านี้ สอดคล้องกับแนวคิดของ อมรา พงศาพิชญ์ (2543) ที่ว่า องค์กรเคลื่อนไหวด้านสิ่งแวดล้อมในประเทศไทย จะได้รับอิทธิพลจากต่างประเทศ ทั้งในแง่แนวคิดและในแง่เงินทุน ซึ่งมีทั้งกลุ่มที่ทำงานเชิงอนุรักษ์เป็นหลัก และกลุ่มที่ต่อต้านโครงการพัฒนาที่ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมเป็นส่วนใหญ่ เป็นผลทำให้โครงการบางอย่างต้องถูกระงับไป นอกจากนี้ ในงานศึกษาของผาสุก พงษ์ไพจิตร (2540) ที่ได้พบว่า ในประเทศไทย การก่อกำเนิดขึ้นของขบวนการเคลื่อนไหวทางสิ่งแวดล้อมได้มีทั้งสองรูปแบบ ทั้งในขบวนการของคนชั้นกลาง เช่น กลุ่มอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในเมือง ซึ่งคณะกรรมการประสานงานอนุรักษ์แม่ปิงและสิ่งแวดล้อม ก็ได้จัดอยู่ในกลุ่มนี้ และขบวนการในภาคชนบทรากหญ้า เช่น กลุ่มสมัชชาคนจน กลุ่มเครือข่ายเกษตรภาคเหนือ (ค.ก.น.) โดยขบวนการทั้งสองจะมีความเชื่อมโยงกัน โดยผ่าน ผู้ร่วมขบวนการที่มาจากหลากหลายชนชั้น ผ่านองค์กร ผ่านเครือข่าย ความสัมพันธ์ระหว่างกัน และผ่านการร่วมขบวนการในบริบทของสังคม เศรษฐกิจ และการเมืองเดียวกัน

เนื่องจากว่าในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ มุ่งศึกษาไปที่ขบวนการเคลื่อนไหวทางสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นในเมืองเชียงใหม่ โดยมีกรณีศึกษาคือคณะกรรมการประสานงานอนุรักษ์แม่ปิงและสิ่งแวดล้อม ซึ่งก็พบว่า เมื่อโครงสร้างทางสังคมในระดับมหภาคได้กำหนดให้เมืองเชียงใหม่ได้พัฒนาอย่างรวมศูนย์ ก็ได้สร้างปัญหาต่างๆ ที่ทำให้เมืองเชียงใหม่เกิดปัญหาทางสิ่งแวดล้อมเมืองที่เพิ่มมากขึ้น กลายเป็นเงื่อนไขสำคัญที่ทำให้เกิดการรวมตัวกันของคนในท้องถิ่นในการปกป้องสภาพแวดล้อมขึ้นมา และการที่กระแสโลกาภิวัตน์ได้ส่งผลกระทบต่อชุมชนท้องถิ่นอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งทำลายพรมแดนของทรัพยากรส่วนรวมของชุมชนท้องถิ่น โดยเฉพาะการทำให้สมบัติสาธารณะของส่วนรวม กลายเป็นสมบัติของส่วนตัว ทำให้เกิดกระแสต่อต้านหรือเกิดความขัดแย้งภายในท้องถิ่นและแนวโน้มของโลกยุคโลกาภิวัตน์ที่เป็นตัวจัดระเบียบโลกใหม่ก็กลับก่อให้เกิดสภาวะไร้ระเบียบแบบใหม่มากขึ้น เพราะความรู้สึกชาตินิยม และความสำนึกชาติพันธุ์ ซึ่งสอดคล้องกับงานศึกษาของ Anerson (1992) และทฤษฎีไร้ระเบียบที่อธิบายโดย ชัยวัฒน์ ติระพันธุ์ (2537) ที่มองว่า ภายใต้สภาวะไร้ระเบียบก็จะเกิดกระบวนการจัดตั้งตนเอง เป็นขบวนการใหม่ๆ ทางสังคมที่เป็นพลังที่ทวนกระแส ระหว่างอำนาจรัฐกับระบบตลาด มีความเป็นชุมชนแห่ง

อุดมการณ์ อำนาจและความสัมพันธ์ทางสังคมที่มีทั้งความกลมกลืน ความขัดแย้ง ความเคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลง และการผลิตซ้ำขึ้นมาใหม่ได้ ในรูปแบบของขบวนการเคลื่อนไหวทางสิ่งแวดล้อมภายในเมืองเชียงใหม่ ซึ่งเป็นการเรียกร้อง เพื่อเข้าไปมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรของส่วนรวม และเพื่อปกป้องสมบัติของหน้าหมู่บ้านของส่วนรวมเอาไว้ ไม่ให้ถูกนำไปใช้เพื่อประโยชน์ส่วนตัวของใครคนใดคนหนึ่ง ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ อานันท์ กาญจนพันธ์ (2544) ที่มองว่าความเป็นชุมชนจะวางอยู่บนหลักการเดียวกับอำนาจในการจัดการทรัพยากรหรือการมีส่วนร่วม ซึ่งถ้าหากต้องถูกปฏิเสธ ชุมชนก็จะรวมตัวกันเรียกร้องสิทธิดังกล่าว อันเป็นสิทธิชุมชน อันเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานของสังคมประชาธิปไตย ที่ต้องการให้ทุกคนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจใช้ทรัพยากร

ดังนั้น ความเคลื่อนไหวทางสิ่งแวดล้อมในเมืองเชียงใหม่ จึงมีความเชื่อมโยงอย่างต่อเนื่องกัน นับตั้งแต่ความเคลื่อนไหวของชมรมเพื่อเชียงใหม่ ศูนย์ศึกษาปัญหาเมืองเชียงใหม่ คณะกรรมการณรงค์เพื่อส่งเสริมอำนาจท้องถิ่น หรือคณะกรรมการประสานงานอนุรักษ์แม่ปิงและสิ่งแวดล้อม ล้วนแต่มีประเด็นในการเรียกร้อง เพื่อเข้าไปมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรของส่วนรวม โดยเฉพาะการกำหนดทิศทางของการพัฒนาเมือง และการแก้ไขปัญหาด้านสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้น ในช่วงแรก การดำเนินการจึงจำเป็นต้องแสดงออกอย่างแข็งกร้าวในการทำทลายและเผชิญหน้าเข้าสู่ต่อสู้กับปัญหาโดยตรง สอดคล้องกับแนวความคิดของ ปรีชา เปี่ยมพงศ์สานต์ (2539) ที่กล่าวว่า ความเคลื่อนไหวทางสิ่งแวดล้อมในสังคมไทย ในระยะเริ่มต้นมักมีลักษณะที่เป็นแบบ “การต่อต้านสังคม” (Social protest) ซึ่งมุ่งไปในทางการต่อต้านการทำลายสิ่งแวดล้อมเป็นหลัก ต่อมาภายหลังจึงเริ่มมีข้อเสนอแนะมากขึ้นในลักษณะของการปฏิรูปเชิงนโยบาย (social engineering) อย่างไรก็ตาม ขบวนการดังกล่าวไม่ใช่เป็นไปเพื่อการต่อต้านระบบหรือเรียกร้องให้มีการเปลี่ยนแปลงระบบอย่างถอนรากถอนโคนแต่อย่างใด และกิจกรรมส่วนใหญ่จะเป็นเรื่องของการเปิดโปงการเสนอข้อมูล การใช้การศึกษารณรงค์ การลอบบี้ทางการเมือง และการประเมินสถานการณ์ทางวิชาการ หรือการจัดให้มีการชุมนุมมวลชนในท้องถิ่น ซึ่งก็ตรงกับกรเคลื่อนไหวทางสิ่งแวดล้อมในเมืองเชียงใหม่ในช่วงเวลานั้น ซึ่งก็มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงด้านนโยบายการพัฒนาและการระงับโครงการที่ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมไปหลายโครงการ เช่น การระงับโครงการก่อสร้างกระเช้าลอยฟ้าขึ้นดอยสุเทพ เป็นต้น

จึงเห็นได้อย่างชัดเจนว่า แม้จะถูกครอบงำทางด้านแนวทางการพัฒนา แต่การเคลื่อนไหวของประชาชนในท้องถิ่นที่ห่วงใยสิ่งแวดล้อมก็สามารถเข้าไปถ่วงดุลอำนาจการตัดสินใจของรัฐและกลุ่มทุนที่เข้ามาพร้อมกับโครงการพัฒนาที่มีผลกระทบต่อวิถีชีวิต วัฒนธรรม และความเชื่อของคนในท้องถิ่น โดยเฉพาะในการคัดค้านการก่อสร้างกระเช้าลอยฟ้าขึ้นดอยสุเทพ การคัดค้านการ

สร้างคอนโดมิเนียมติดวัดของชุมชนฟ้าสาม หรือการคัดค้านการบุกรุกลำน้ำปิง และการปล่อยน้ำเสียลงในแม่น้ำ ซึ่งพลังความเคลื่อนไหวเหล่านี้ โดยเฉพาะกลุ่มพลังทางวัฒนธรรมจะมีพลังมากในประเด็นที่ส่งผลกระทบต่อความเชื่อของเขา เช่นการคัดค้านการสร้างกระเช้าลอยฟ้า กับการสร้างคอนโดมิเนียมติดวัดฟ้าสาม ก็จะมีพระสงฆ์ ชาวบ้าน และแนวร่วมมาเคลื่อนไหวได้มาก แต่ขณะเดียวกันพลังของชาวบ้านก็มีข้ออ่อนด้วยในแง่ของการรับรู้ข้อมูล และยุทธวิธีการต่อรองกับอำนาจรัฐ และกลุ่มผลประโยชน์ จึงทำให้การเคลื่อนไหวต่อสู้อาจถูกโดดเดี่ยวและไม่มีน้ำหนักเพียงพอในสายตาของภาครัฐ ดังนั้นกลุ่มพลังที่ไวต่อสภาพปัญหา คือ นักวิชาการ และชนชนกลางที่มีความสามารถในการสร้างกระแสการต่อรองหรือคัดค้านในสิ่งที่ไม่ถูกต้องต่างๆ จึงมีบทบาทนำในการเคลื่อนไหวได้อย่างเต็มที่

ในช่วงเริ่มต้นของการทำงานของคณะกรรมการอนุรักษ์แม่ปิงและสิ่งแวดล้อม ในช่วงที่ยังเป็นชมรมรักแม่ปิงอยู่นั้น มุ่งทำงานภายใต้แนวคิดของการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในด้านการอนุรักษ์ทรัพยากร (resource conservation) ที่เน้นการอนุรักษ์ไว้เพื่อใช้ประโยชน์ในภายหลัง และแนวความคิดเกี่ยวกับการสงวนรักษา (preservation) ที่เน้นการเก็บรักษาพื้นที่ธรรมชาติไว้ด้วยเหตุผลทางจิตวิญญาณและสุนทรีย์ภาพ เช่น บริเวณสองฝากฝั่งแม่น้ำปิง ที่ควรมีความเป็นธรรมชาติของลำน้ำ ไม่ควรถูกบุกรุกเขครอบครอบของผู้ใด เป็นต้น สอดคล้องกับแนวคิดของ นิวัติ เรืองพานิช (2542) ที่อธิบายว่า การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติเป็นการประยุกต์หลักนิเวศวิทยาไปสู่การปฏิบัติ เพื่อให้เกิดผลดีต่อระบบธรรมชาติ ด้วยจุดมุ่งหมายที่แท้จริง 2 ประการคือ การหาหลักประกันในการรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม โดยพัฒนาทั้งในแง่ความสวยงามตามธรรมชาติ เพื่อการพักผ่อนหย่อนใจ และความจำเป็นที่จะต้องใช้ผลผลิตจัดทรัพยากรนั้น และการนำหลักประกันที่จะใช้ประโยชน์จากทรัพยากรเหล่านั้นให้ได้ใช้อย่างยั่งยืน และสม่ำเสมอตลอดไป ภายใต้ความสมดุลของระบบนิเวศ อันเป็นการอนุรักษ์เพื่อให้เกิดประโยชน์แก่ธรรมชาติได้ในเวลาเดียวกัน

ต่อมาเมื่อนำเอาแนวความคิดอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมมาผสมผสานเข้ากับการตีความพุทธศาสนา ในแง่ศีลธรรมต่อสรรพสิ่งในธรรมชาติ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของบุญเนตร เนื่องน้อย (2537) ที่ตีความว่าพุทธศาสนาเน้นการมองโลกเป็นองค์รวม มนุษย์ไม่แปลกแยกจากโลกธรรมชาติ และความสัมพันธ์ทางศีลธรรมจะครอบคลุม ทั้งการปฏิบัติต่อเพื่อนมนุษย์และสรรพสิ่งในโลกธรรมชาติ และฉัตรกุลมาลย์ กบิลสิงห์ (2536) ที่ตีความว่า พระพุทธศาสนาห้ามเบียดเบียนสิ่งมีชีวิต แต่สนับสนุนการอนุรักษ์ชีวิต การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม จึงจำเป็นต้องไม่ทำ

อันตรายแก่ต้นไม้และป่า ซึ่งเป็นหน้าที่ของพุทธศาสนิกชนทุกคน และการอนุรักษ์ธรรมชาติที่แท้จริง ก็คือการอนุรักษ์ชีวิตมนุษย์ให้ได้อยู่ในสภาวะแวดล้อมที่ดีนั่นเอง

ในเวลาต่อมา ภายหลังจากความเคลื่อนไหวของขบวนการมีการเพิ่มพื้นที่ทางสังคม ด้วยการสร้างเครือข่ายอนุรักษ์แม่น้ำปิง การขยายแนวร่วมออกไปอย่างกว้างขวางมากขึ้น ได้ก่อให้เกิดอุดมการณ์ประชาสังคม ที่ทำงานร่วมกันเป็นเครือข่าย ที่มีลักษณะการทำงานแบบพหุภาคี ในการดึงผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่ายเข้ามามีส่วนร่วม โดยมีจิตสำนึกประชาสังคมที่มีการรวมตัวกันแบบหุ้นส่วน มีการจัดตั้งโครงสร้างองค์กรที่ชัดเจน และมีเครือข่ายประชาสังคม ไม่ว่าจะเป็นเครือข่ายพระสงฆ์ เครือข่ายเยาวชน เครือข่ายอาสาสมัครพิทักษ์สิ่งแวดล้อม เป็นต้น

ดังนั้น ความเคลื่อนไหวของคณะกรรมการประสานงานอนุรักษ์แม่ปิง และสิ่งแวดล้อมจึงมีฐานะหนึ่งที่เป็นองค์กรประชาสังคมที่สอดคล้องกับแนวคิดของ จามะรี เชียงทอง (2543) ที่อธิบายว่า องค์กรประชาสังคมต้องประกอบไปด้วยพื้นที่สาธารณะที่เปิดให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมอย่างแท้จริง รวมไปถึงการจัดการทรัพยากรโดยชุมชนด้วย และแนวคิดของชูชัย ศุภวงศ์ (2540) ที่มองว่า องค์กรประชาสังคมจะมีแนวทางการดำเนินงานสามประการคือ มีจิตสำนึกประชาสังคม มีโครงสร้างที่ไม่ถูกจัดตั้งโดยภาครัฐ และมีเครือข่ายประชาสังคม (civic network) เช่นเดียวกับอนุชาติ พวงสำลี (2540) ที่มองว่า องค์กรประกอบของประชาสังคมต้องมีความหลากหลาย มีจิตสำนึกสาธารณะ หรือจิตสำนึกเพื่อส่วนรวม มีกิจกรรมและความต่อเนื่อง ภายใต้ระบบการจัดการที่ดี มีระบบการสื่อสารและเปลี่ยนแปลง ตลอดจนการสร้างเครือข่ายแห่งการเรียนรู้ร่วมกัน อันเป็นองค์ประกอบที่สำคัญของความเคลื่อนไหวของคณะกรรมการประสานงานอนุรักษ์แม่ปิงและสิ่งแวดล้อม ในปัจจุบัน

นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับแนวคิดของ Luke (2540) ที่ได้ศึกษาขบวนการอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม พบว่า องค์กรประกอบของการรวมพลังเคลื่อนไหวเพื่อแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมนั้น อยู่ที่มีการมีส่วนร่วมของประชาชน ความหลากหลายของประชาชนและกิจกรรม การติดต่อสื่อสาร การสร้างเครือข่าย การมีอุดมการณ์ หรือมีความสนใจ มีความผูกพัน เชื้ออาหาร มีการเรียนรู้จากการปฏิบัติร่วมกัน

การมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารจัดการสิ่งแวดล้อม ในรูปแบบของประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม (Participation Democracy) ในการร่วมคิด ร่วมวางแผน ร่วมทำ ร่วมประเมินผล สอดคล้องกับงานวิจัยของ อุดร วงศ์ทับทิม (2541) ที่กล่าวว่า จะเป็นกระบวนการพัฒนาเพื่อให้เมืองเชียงใหม่บรรลุถึงการเป็นเมืองที่ยั่งยืน ที่มีการก่อตั้งองค์กรประชาสังคม (civil society) โดยประชาชนต้องเข้าไปมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการสิ่งแวดล้อมเมือง ในลักษณะพหุภาคีในทุก

ระดับและทุกภาคส่วนอย่างแท้จริง ภายใต้กรอบแนวความคิดการพัฒนาที่ยั่งยืน ที่สาระสำคัญ ส่วนหนึ่งของ แผนปฏิบัติการ 21 เพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน Agenda 21 ได้กล่าวถึงองค์รเอกชน จะมีบทบาทที่สำคัญยิ่งต่อการพัฒนาที่ยั่งยืน โดยภาครัฐควรสนับสนุนความร่วมมือระหว่างองค์รเอกชนกับรัฐบาลท้องถิ่น เพื่อให้มีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบาย และการตัดสินใจต่างๆ ในเรื่องการพัฒนาอย่างยั่งยืนที่จะเกิดขึ้นในท้องถิ่นอย่างแท้จริง

นอกจากนี้ แนวคิดการมีส่วนร่วมของประชาชนยังสอดคล้องกับเนื้อหาในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ฉบับ พ.ศ. 2540 ที่กำหนดสิทธิในการเข้าไปมีบทบาทร่วมกับภาครัฐ เป็นพลังของชุมชนที่ทำงานเพื่อสาธารณะร่วมกัน ในลักษณะของประชาสังคมท้องถิ่น พร้อมทั้งนี้ยังสอดคล้องกับเนื้อหาในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 ที่กำหนดการสร้างความเข้มแข็งให้แก่ชุมชน สร้างสังคมที่เข้มแข็ง ขยายอำนาจภาคประชาชนให้เพิ่มมากขึ้น สามารถทำงานร่วมกันในลักษณะพหุภาคีได้อย่างมีความเสมอภาคทัดเทียมกัน ในรูปแบบของการบริหารจัดการในแนวระนาบ (Horizontal Administration) โดยที่องค์กรภาคประชาชนจะเข้ามามีส่วนในการร่วมคิดร่วมวางแผน ร่วมทำ ร่วมประเมินผล ตามแนวคิดของโคเฮน และอัสฮอฟฟ์ (1997) นั้นเอง

6.3 ข้อเสนอแนะ

สำหรับการศึกษาวิจัยในประเด็นเกี่ยวกับขบวนการเคลื่อนไหวทางสิ่งแวดล้อมเมือง กรณีศึกษาคณะกรรมการประสานงานอนุรักษ์แม่ปิงและสิ่งแวดล้อม ผู้วิจัยยอมรับว่ายังมีข้อบกพร่องอยู่มาก ด้วยข้อจำกัดของเวลาและข้อจำกัดของประเด็นที่ศึกษา จึงไม่สามารถเก็บรวบรวมองค์ความรู้ได้ทั้งหมด ผู้วิจัยคิดว่า ยังมีประเด็นการศึกษาที่ควรได้รับการค้นคว้าและตรวจสอบต่อไป ได้แก่

1. ขบวนการเคลื่อนไหวทางสิ่งแวดล้อมเมือง ที่เกิดจากการผลักดันของชนชั้นกลางในเมือง ยังพบว่า การขยายแนวร่วมสมาชิกของขบวนการในหมู่คนชั้นกลางที่มีความหลากหลาย และมีความแตกต่างกันทางสถานภาพทางสังคมค่อนข้างมากในเมืองใหญ่ ยังไม่ค่อยได้มากเท่าที่ควร เมื่อเปรียบเทียบกับขบวนการเคลื่อนไหวขององค์กรสิ่งแวดล้อมในต่างประเทศ โดยเฉพาะในโลกตะวันตก ที่มีความตื่นตัวของคนชั้นกลางในการเข้ามาร่วมเป็นสมาชิกของขบวนการ และมีบทบาทในการส่งเสริมกิจกรรมและระดมทุนให้กับองค์กรได้มาก จึงสมควรต้องมีการตรวจสอบว่าเป็นเพราะเหตุใด และมีแนวทางใดที่จะส่งเสริมบทบาทของชนชั้นกลางในสังคมเมืองให้มีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมได้มากกว่าที่เป็นอยู่

2. ควรมีการศึกษาเพิ่มเติมในประเด็นความขัดแย้งทางความคิดภายในกลุ่มเคลื่อนไหวด้านสิ่งแวดล้อมด้วยกันเอง ระหว่างในเมืองและภาคชนบท โดยเฉพาะความขัดแย้งในแนวทางการอนุรักษ์ป่าที่เกิดขึ้นระหว่างที่มีการผลักดัน ร่าง พรบ.ป่าชุมชน จึงมีเสียงวิพากษ์วิจารณ์ว่าองค์กรที่เคลื่อนไหวด้านสิ่งแวดล้อมภายในเมืองนั้น มามีแนวความคิดด้านสิ่งแวดล้อมแบบเขียวแก่คือ ยึดถือการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมว่าสำคัญกว่าประเด็นทางสังคม จึงจำเป็นต้องมีการตรวจสอบต่อไปว่า องค์กรสิ่งแวดล้อมในเมือง โดยทั่วๆ ไปแล้ว มีแนวความคิดด้านสิ่งแวดล้อมเป็นเช่นนั้นจริงหรือไม่ ถ้าเป็นจริง มีการพัฒนาความคิดนั้นมาได้อย่างไร มีการปรับเปลี่ยนความคิดบ้างหรือไม่ และมีหนทางใดในการลดความขัดแย้งที่เกิดขึ้น ระหว่างแนวทางในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมดังกล่าว อันจะเป็นทางออกต่อสังคมโดยภาพรวมอีกด้วย

นอกจากนี้การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับขบวนการเคลื่อนไหวทางสิ่งแวดล้อมเมืองในสังคมไทย ยังมีน้อยมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งในมุมมองทางสังคมศาสตร์ที่เชื่อมโยงปรากฏการณ์ความเคลื่อนไหวเหล่านี้กับโครงสร้างสังคมแทบไม่มีเลย งานวิจัยชิ้นนี้จึงนับว่าเป็นงานวิจัยจำนวนน้อยที่เกิดขึ้นในสังคม การทำความเข้าใจถึงการก่อเกิด พัฒนาการ ความเคลื่อนไหวที่ต่อเนื่อง เป็นพลวัตของขบวนการเคลื่อนไหวทางสิ่งแวดล้อมเมือง จะเป็นการนำไปสู่ความพยายามที่จะเข้าใจถึงความเคลื่อนไหวทางสังคมรูปแบบต่างๆ ที่หลากหลายในสังคมไทย ท่ามกลางเงื่อนไขของสังคมสมัยใหม่ ผู้วิจัยคิดว่ายังมีการศึกษาค้นคว้าวิจัยเพิ่มเติมมากยิ่งขึ้นเท่าใด จะมีผลดีต่อความสัมพันธ์ของกลุ่มคนที่แตกต่างกันที่อยู่ในสังคมเดียว การเรียนรู้ซึ่งกันและกัน จะทำให้คนในสังคมเข้าใจกันมากยิ่งขึ้น และเข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้น รวมทั้งการช่วยลดอคติ การแบ่งแยกออกเป็นกลุ่มเป็นขั้วทางแนวคิดลงไปได้มาก และทำให้สังคมไทยสุขสงบ และมีความยั่งยืน ยาวนาน ซึ่งผู้วิจัยก็คาดหวังว่าในอนาคตจึงควรจะมีการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับความเคลื่อนไหวทางด้านสิ่งแวดล้อมเมือง และความเคลื่อนไหวทางสังคมที่หลากหลายในสังคมไทยให้มากขึ้นอีกไปตามลำดับ

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

Copyright © by Chiang Mai University

All rights reserved